

H $\frac{20}{8;2}$

ГЛАСНИК
СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА

Књ. VIII св. 2

ОСЕННИ ФОН

БЕОГРАД

1957

лици релативно ређи (*исџјера свѣ*). Боја вокала *a* у извесној је мери, мање или више, затворена а положај говорних органа напрегнут, с јачом инервацијом, и то не само у вези са лабијалима (*бабо, Гламоч*), поред којих прелази у *o* (*Врбос*) под емоционалним акцентом, — већ и у другим случајевима под јачим интензитетом (*рѣди и зѣрѣди свѣ*). Од особина гласовне динамике истиче се слабење лабијалне артикулације (*у осан-саџи; сасви[м]*, и сл.).

Акценатски систем нови, са преношењем и на предлог (*у сунце, из града шри кило-мѣтра*) доследан је, као што се види из већ наведених примера, а нарочито је карактеристичан кратки низлазни, који је то уствари, јер није апсолутно кратак као кратки узлазни (који је уствари тонски иктус, са приметно низлазном дужином на наредном слогу ако је на њему био стари српско-хрватски циркумфлекс). У вези са појачаним тонским покретима донекле је у вези и редукција, иначе шира појава уопште (*уџ'на се звало; а уџ'на; окам(е)нило се; нисам њиш'о глаџи, иначе њиш'о; вел'ка и велка*).

Три гласовне појаве заслужују више пажње: *шћ* доста често (*огњишће, ре- (вреџи; греб а и гроб, поред мезар)*), најзад *ј* у *дивји*, али *међа, међаџи*. Ове особине, као архаичнији облици налазе се код муслимана досељених из околине Љубије. Ту су и архаичнији облици (*џо њивџм; с воловма* и сл), али ген. pl. само са *a*.

Општа је појава проширење речи (*шамбџка, мениџка, његџка, ондџре*, што у вези са новим акцентом у таквим речима може евентуално дати увид у хронологију).

Из синтаксичких особина напомиње се само једна, изразита у примеру *Муслимџна џмџ, а џмџ џих* и у *Љубији, шам насџло*; слично је рекло би (*се*) да *ћг кџша*, тј. изгледа ...

Речник показује материјала уопште нових, или ређе употребљаваних речи. Забележен је основни глагол *мандрџаџи* (*мандрџџам џд мало*), мада се иначе у Срба може чути обично само изведеница *смандрџаџи* — *смандрџао*, у журби и без пажње нешто урадити, — док је у овом говору значење „нешто неважно радити“. Забележено је: комп. *џџише* (*џџају*), тј. ситније, гушће; *џдџ у сунце* „узбрдо“; *виђаџи* v значењу „видите“ — *све њџишо да виђа џдик*; општа босанска форма израза *у два дџба* даје увид у постајање indecl. *џо дџба* (о томе је и писано, али не сасвим објашњено); ретка је, али не ван употребе реч *маџух* и глаг. *џомаџџиџи* — *Он је већ џомаџџиџи* (излапео). — Поред демин. *ћџра*, у широкој употреби (*џмџм џџић џџра*), имамо и интересантан облик ж. рода *кама*, према кам: *ками* (*Ако је кама вел'ка џо је међаџи*).

Презиме *Тихиџи*, према другом материјалу проф. Павловића из круга рударских израза и топонима (које објављује посебно) био би (уз икавизам) доказ за нем. *Tech* поред *Zech*.

2. Б е р и с л а в Н и к о л и ћ, асистент: **Испитивање мачванског говора** (26 IX 1956). — Аутор је током 1955 и 1956 год. посетио пет места у Мачви: Причиновић, Бадовице, Богатић,

Баново Поље и Ноћај. На овај начин својим испитивањима обухватио је целу територију Мачве. Карактеристично је да се могу констатовати извесне разлике између говора појединих делова мачванске територије. На истоку (Причиновић) доследно је *сејаџи*; на југозападу (Бадовинци) говори се и *сејаџи* и *сијаџи*. — Глагол *ићи* на истоку у презенту има кратки узлазни акц.: *идем*; на западу је *идѐм* и (ређе) *идѐм*. — Глаголи VI Белићеве врсте у Причиновићу, Богатићу, Бадовинцима и Ноћају у 3 рl. граес. имају наставак *-ају* (*кођају*) а у Бановом Пољу чешћи је наставак *-аје* (*иџрајѐ*). — Глагол *јахаџи* у Причиновићу, Бадовинцима, Богатићу и Бановом Пољу гласи *јашаџи* а у Ноћају: *јашиџи* (у чему треба видети утицај сремскога говора).

3. Митар Пешикан, проф. средње школе: **Испитивање говора Катунске Нахије** (26 X 1956). — Аутор је поред испитивања говора Катунске Нахије проверавао извесне говорне црте и у Љешанској Нахији као и у Зети и посетио разна места у свим племенима Катунске Нахије.

Поред осталог материјала, о коме ће бити говора другом приликом, прикупљао је податке о староцрногорском преношењу кратког акцента са крајњег отвореног слога на претходни. Терен који је испитивао могао би се поделити на три подручја.

1) Катунска племена Цетиње, Његуши, Беклићи, Бјелице, затим по свој прилици и Ријечка Нахија, бар у свом највећем делу (колико се овај акценатски тип шири у Црмницу и у приморске говоре, не може се засад рећи). На овом подручју извршено је поменуто повлачење акцента доследно, а акценти су силазни: *јунаџи*, *сеџира*, *џдра*, *Пеко*, *Маје* и сл.

2) Катунска племена Цуце и Загарац и Љешанска Нахија бар једним својим делом. Овај тип се разликује од горњег тиме што има примера и са непренесеним акцентом независно од тога да ли за акцентованом речју следи енклитика: *ласиџа*, *сириџа*, *Дарџа* (Цуце), *Зекџа*, *Сиџанџа* (Загарац), *Јокџа* (Љешанска Нахија); поред *џџена*, *глава*, *јунаџи* итд.

3) Катунско племе Чево (Кчево), где се акценат са крајњег кратког отвореног слога преноси на претходни дуги слог у облику " а на кратки слог у облику " : *дуџана*, *Сиџо*, *сеџира*, *коџа* и сл. Овај тип преношења констатован је раније и у Загарачу и Команима; у Загарачу забележени су само извесни трагови оваквог преношења, а у Команима овом приликом нису вршена проверавања.

4. Д-р Јован Радловић, стручни сарадник: **Говор Горње и Јужне Херцеговине** (19 XI 1956). — Аутор је на терену Горње и Јужне Херцеговине (Невесинје-Гацко-Билећа-Требиње) имао двоструки задатак: 1) да из народа бележи речи које се ређе чују, и 2) да коначно утврди акцентуацију језичке области Горње и Јужне Херцеговине.